

ARCHIBALD COCKREN

ALCHIMIA

MAESTRUL ȘI MAREA OPERĂ

Traducere din limba engleză:

ANA PRECUP & RAMONA ARDELEAN

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

TABULA SMARAGDINA	5
Partea întâi - ISTORIA	9
Capitolul I	
ÎNCEPUTURILE ALCHIMIEI	11
Capitolul II	
ALCHIMIȘTII EUROPENI TIMPURI	17
Capitolul III	
POVEȘTEA LUI NICHOLAS FLAMEL	21
Capitolul IV	
BASILE VALENTIN	30
Capitolul V	
PARACELSUS	36
Capitolul VI	
ALCHIMIA ÎN SECOLELE XVI ȘI XVII	43
Capitolul VII	
ALCHIMIȘTII ENGLEZI	51
Capitolul VIII	
CONTELE DE SAINT-GERMAIN	62
Partea a doua - TEORIA	69
Capitolul I	
ORIGINEA METALELOR	71
Capitolul II	
SPIRITUL MERCURULUI	78
Capitolul III	
CHINTESENȚA (I)	85

CHINTESENȚA (II)	90
Capitolul IV	
CHINTESENȚA ÎN VIAȚA ZILNICĂ	94
Partea a treia - PRACTICA	101
Capitolul I	
MEDICAMENTE OBȚINUTE DIN METALE	103
Capitolul II	
ALCHIMIA APLICATĂ	111
CONCLUZII	120
Tractatus Aureus („Tratatul de aur al lui hermes”)	122
Cartea Revelației lui Hermes	138
ANEXA 1 - Arborele alchimic	148
ANEXA 2 - Termeni și simboluri alchimice	151

Mercurius Trismegistus

Quod Iove sis generis magno, vis entheo mentis
Divinae, et cordi cognitio alta prebat

Partea întâi

ISTORIA

Capitolul I

ÎNCEPUTURILE ALCHIMIEI

Pentru cei mai mulți dintre noi, cuvântul „alchimie” este asociat cu imaginea unui laborator medieval, oarecum sinistru, în care un vrăjitor bătrân, înfășurat într-o pelerină neagră, stă aplecat peste oalele de topit și alambicurile în care urmează să prepare Piatra Filosofală și, odată cu ea, să descopere formula elixirului vieții și a transmutării metalelor. Dar nu se cuvine să trecem atât de ușor cu vederea știința însăși sau, mai curând, arta care a câștigat de partea sa devotamentul constant al oamenilor de cultură și interesul popoarelor de pretutindeni, de-a lungul a sute și chiar mii de ani, căci începuturile alchimiei se pierd, într-adevăr, în negura vremurilor. O astfel de știință înseamnă mult mai mult decât aparentele născociri ale unor bătrâni excentrici.

Care a fost, însă, motivul ascuns în spatele eforturilor constante, al răbdării neobosite în dezlegarea misterelor, al tenacității țelului în fața persecuției și a ridicolului de-a lungul nenumăratelor secole, motiv care l-a determinat pe alchimist să-și urmeze neabătut drumul său bine stabilit? Cu siguranță ceva mult mai important decât vanitoasa dorință de a transforma metalele de bază în aur, sau de a prepara un medicament care să-i prelungească scurta viață pământească. Pentru cei dedicați alchimiei, aceste lucruri contau prea puțin, iar din relatările vieților lor, aflăm că, aproape fără excepție, ei erau interesați de

lucrurile spirituale, nicidecum de cele materiale, trecătoare. Acești oameni erau, mai curând, inspirați de o viziune – de viziunea omului perfect, a omului eliberat de boală și de limitele facultăților sale mentale și fizice, stând asemeni unui zeu în deplinătatea acelei puteri care, chiar în clipa aceasta, rezidă în stare latentă în straturile profunde ale conștiinței umane. Este vorba de viziunea omului făcut după chipul și asemănarea unicei Vieți Divine în toată Perfecțiunea, Frumusețea și Armonia sa.

Pentru a înțelege și prețui viziunea acestor adepți, e necesar să prezentăm, până la un punct, istoria acestui „cult”. Vom face, aşadar, un pas în trecut pentru a arunca o privire asupra acestor oameni, asupra muncii și idealurilor lor și, cel mai important, asupra foloaselor pe care munca lor de o viață le-ar putea aduce celor care astăzi caută cunoaștere deplină și orizonturi mai largi.

Astfel de referințe găsim în miturile și legendele din China. Următorul citat, dintr-o carte scrisă de Edward Ch. Werner, fost membru al Biroului de Istoriografie al guvernului chinez, provine din vechile scripturi chineze:

Chang Tao-Ling, primul patriarh taoist, s-a născut în anul 35 d. Ch., în timpul domniei împăratului Kuang Wu Ti din dinastia Han. Locul nașterii sale este desemnat diferit ca T'ien-mu Shan, «Ochiul Muntelui Ceres», în Lin-an-Hsien din provincia Chekiang și Feng-yang Eu în Anhui. S-a dedicat în totalitate studiului și meditației, refuzând toate ofertele de a intra în serviciul Statului. A preferat să stea în munții din China de Vest unde s-a adâncit în studiul alchimiei și în cultivarea înaltelor virtuți: puritatea și purificarea minții. În mod misterios, a primit un tratat mistic atribuit lui Lao Tzu, ale cărui indicii urmându-le, a reușit să găsească Elixirul Vieții.

Aceste indicii demonstrează că alchimia a fost studiată în China odată cu începutul erei creștine, însă originile ei trebuie căutate într-o perioadă mult mai îndepărtată din istoria Chinei.

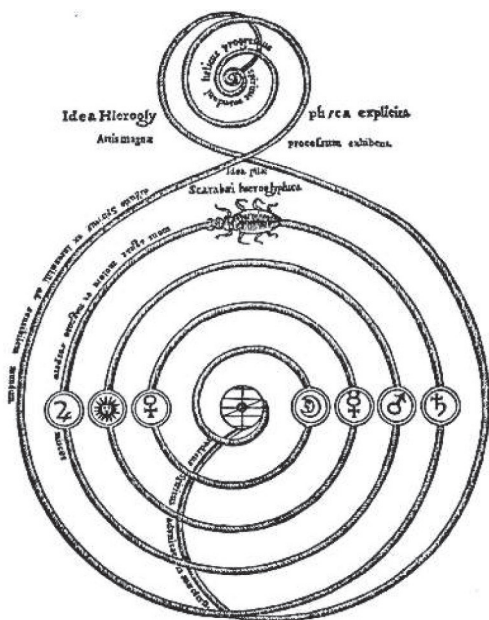
Din China trecem acum în anticul Egipt, acolo unde alchimia – sau știința ce avea să fie cunoscută în Occident sub acest nume – s-a născut. Marele inițiat egiptean (Thot), numit de către greci *Hermes Trismegistus*, este considerat a fi părintele acestei arte. Despre el se știe că ar fi trăit până în jurul anului 1900 î. Ch., fiind deosebit de apreciat pentru înțelepciunea și iscusința sa neîntrecută în operațiile de descifrare a tainelor naturii. Dintre lucrările care i-au fost atribuite, doar câteva fragmente au scăpat de mâna distrugătoare a împăratului Dioclețian, în secolul al III-lea d. Ch., și anume: *Definițiile lui Asclepios* și *Divinul Poimandres*. Dacă ar fi să judecăm după aceste fragmente (ambele păstrate în latină de Fianus și traduse în engleză de dr. Everald), ar părea să fie o pierdere inestimabilă pentru omenire faptul că nici una dintre aceste lucrări nu a supraviețuit în întregime.

Renumita *Tabula Smaragdina* („Tabla de Smarald”)¹ atribuită lui Hermes am prezentat-o la începutul cărții pentru că, deși este dificil să dovedim originea sa, ea reprezintă un exemplu grăitor de vocabular hermetic. În legătură cu originea acestui tratat au circulat mai multe istorisiri. Una dintre ele spune că bucata originală de smarald, pe care au fost inscripționate preceptele cu caractere feniciene, a fost găsită de Alexandru cel Mare în mormântul lui Hermes. În ediția Berne (1545) a cărții *Summa Perfectionis*, versiunea latină apare sub titlul:

„Tablele de Smarald ale lui Hermes cel de Trei-ori-Mare
cu privire la chimie, traducător necunoscut.
Cuvintele Secretelor lui Hermes scrise pe Tabla de Smarald,
găsită între mâinile lui într-o peșteră întunecată,
în care trupul său a fost găsit îngropat”.

¹ Vezi Hermes Mercurius Trismegistus, *Corpus Hermeticum*, trad. rom. Dan Dumbrăveanu, ed. a 3-a, Editura Herald, București, 2012.

O versiune arabă a aceluiași text a fost descoperită într-o lucrare atribuită lui Jabir, scrisă probabil în secolul al IX-lea. Acesta trebuie să fie unul dintre cele mai vechi fragmente de alchimie cunoscute și nu am nici o îndoială că este un fragment de învățătură hermetică, deoarece corespunde cu învățătura din *Poimandres* și cu *Fragmente dintr-o Credință Uitată*, având strânse legături cu învățătura lui Hermes cel-de-trei-ori-mare. Acest text vorbește, de asemenea, despre unitatea materiei și despre adevărul conform căruia toate formele provin dintr-o singură rădăcină, Eterul, învățătură ce corespunde teoriei științifice actuale. Această tablă, în strânsă legătură cu *Tractatus Aureus* („Tratatul de Aur”) pe care l-am așezat la sfârșitul cărții, merită să fie citite, mai ales din perspectiva încercării mele de a elucida simbolismul alchimic general. Din păcate, aceasta ar fi cam tot ce ne-a mai rămas din arta sacră egipteană.

Cheia egipteană a alchimiei

Secolul al III-lea d. Ch. pare să fi fost perioada în care alchimia a fost intens practică, dar tot în această epocă, în anul 296, Dioclețian a descoperit și a ars toate cărțile egiptene despre alchimie și despre celelalte științe oculte, distrugând, astfel, toate dovezile ce demonstau progresul făcut până atunci.

În secolul al IV-lea, Zosimus Panopolitul a scris tratatul său despre „Arta Divină de a face aur și argint”, iar în secolul al V-lea, Morienus, un sihastru din Roma, și-a părăsit orașul natal și a pornit în căutarea înțeleptului Adfar, un adept solitar, a cărui faimă se răspândise în Alexandria. L-a găsit și, după ce i-a câștigat încrederea, a devenit discipolul său. După moartea învățătorului său, Morienus s-a întâlnit cu împăratul Calid și există în acest sens o lucrare foarte interesantă, sub numele de *Morienus*, care prezintă un dialog între el și împărat. Tot în același secol, un alt magician care a practicat alchimia a fost Cedrenus.

Următorul nume important este cel al lui *Geber*, care a trăit în jurul anului 750 d. Ch. Numele adevărat al lui Geber era Abu Mussah Djfar-Al Sofi, sau Înțeleptul. Născut la Houran, în Mesopotamia, el a fost considerat de către adepți ca fiind cel mai însemnat alchimist după Hermes. Din cele cinci sute de tratate, presupuse că ar fi fost scrise de el, ne-au rămas doar trei: *Esența Pietrei Filosofale Perfecțe*, *Cercetarea Perfecțiunii* și *Testamentul* său. Tot lui îi datorăm menționarea pentru prima dată a sublimatului coroziv, a oxidului roșu de mercur, și a nitratului de argint. Geber a reușit, într-adevăr, cu mare îndemânare să își ascundă descoperirea, iar din stilul său misterios de a scrie a derivat cuvântul „geber” sau „vorbire nedeslușită” („gibberish”); însă cei care l-au înțeles cu adevărat pe Geber, adepții lui, declară unanim că el a fost cel care a rostit adevărul cu o mare acuitate și precizie, chiar dacă sub o formă ascunsă, deghizată.

Rhasis, un alt alchimist arab, a devenit celebru pentru demonstrațiile sale practice privind arta transmutării metalelor de bază în aur.

În secolul al X-lea, menționăm pe Al Farabi, socotit omul cel mai învățat pentru vârsta sa și pe marele alchimist Avicenna, pe numele său adevărat Ibn Sinna. Născut la Buhara, în 980 d. Ch., Avicenna a fost ultimul mare filosof arab.

Capitolul II

ALCHIMIȘTII EUROPENI TIMPURI

În perioada primelor cruciade, alchimia s-a mutat în Spania, unde a fost introdusă de mauri. În secolul al XII-lea, Artephius a scris *Arta de a Prelungi Viața Omului*, și se spune despre el că ar fi trăit o sută de ani. Chiar el a afirmat:

Eu, Artephius, învățând arta din cartea lui Hermes, am fost cândva invidios, ca și ceilalți oameni, dar ajungând acum la o sută de ani (o sută de ani care au trecut de la nașterea mea, numai prin bunăvoința lui Dumnezeu și prin folosirea acestei chintesențe minunate), am văzut, de-a lungul acestei vieți îndelungate, că oamenii nu au putut să perfecționeze această știință din pricina obscurității cuvintelor filosofilor, astfel încât mișcat de milă și de un gând bun, am reușit, în ultimele mele zile de viață, să public cu toată sinceritatea și în adevăr toate acestea, pentru ca oamenii să știe totul despre această carte. Am înlăturat doar un singur lucru, pe care nu este drept să îl scriu, întrucât el nu poate fi dezvăluit cu adevărat decât de Dumnezeu sau de maestru. Cu toate acestea, acest lucru poate fi învățat din această carte, dacă nu ești prea îngust la minte și ai ceva experiență.

Din literatura secolului al XIII-lea, o lucrare datând din 1272, numită *Tesero* i-a fost atribuită lui Alphonso, regele Castiliei. În 1282, William de Loris a scris *Le Roman de la Rose* (Romanul Trandafirului), ajutat de Jean de Meung, care a mai scris *Protestul Naturii față de Alchimistul Rătăcitor* și *Răspunsul Alchimistului*

dat Naturii. Petru d'Apona, născut lângă Padova în 1250, a scris mai multe cărți despre „magie”, fiind acuzat de Inchiziție că avea cele șapte spirite închise separat într-un vas de cristal și care îl învățau cele șapte arte și științe liberale. A murit torturat pe roată.

Printre alte nume sonore apărute în această perioadă, îl găsim și pe cel al lui Arnold de Villeneuve sau Villanova, a cărui cea mai vestită lucrare se găsește în antologia *Theatrum Chemicum*. A studiat medicina la Paris, dar a fost, de asemenea, teolog și alchimist. Ca și în cazul prietenului său, Petru d'Apona, se credea despre el că obținuse toate cunoștințele de la diavol și a fost acuzat de mulți de practici magice. Cu toate că nu a căzut în mâinile Inchiziției, cărțile sale au fost condamnate să fie arse în Tarragona, din cauza conținutului lor eretic. Villanova susținea că operele de credință și milostenie erau mult mai prețuite în ochii lui Dumnezeu decât ritualul de sacrificiu!

Autoritatea lui Albertus Magnus (1234-1314) este fără îndoială demnă de respect, deoarece a renunțat la toate avantajele materiale pentru a-și devota cea mai mare parte din îndelungata sa viață studiului filosofiei în izolarea unei sihăstriei.

Când Albertus a murit, faima lui a trecut asupra „discipolului său sfânt”, Aquinas care, în *Thesaurus Alchimiae* vorbește deschis către prietenul său, starețul Reginald, despre succesul lui Albertus și al său în arta transmutării.

Raymond Lully (Raymondus Lullus) este unul din alchimistii despre a cărui viață există atâtea dovezi contradictorii, încât este aproape sigur că numele său a fost folosit ca o mască de un al doilea adept din aceeași perioadă sau din perioada imediat următoare. S-a născut probabil la Majorca în jurul anului 1235, iar după o tinerețe libertină a fost determinat, aparent de finalul nefericit al unei povești de dragoste, să-și îndrepte gândurile către religie. A fost atât de copleșit de dorința arzătoare de a răspândi evanghelia printre adepții lui Mohamed, încât s-a de-

dicat ani întregi studierii scrierilor islamice numai pentru a putea combate învățăturile musulmane. A călătorit foarte mult, nu numai în Europa, dar și în Africa și Asia, unde, nu de puține ori, zelul său religios era să-l coste viața. Se spune că spre bătrânețe l-a cunoscut pe Arnold de Villanova, familiarizându-se cu Știința Universală; studierea alchimiei și descoperirea Pietrei Filosofale au făcut ca renumele său de creștin zelos să sporească și mai mult.

Potrivit unei alte povestiri, faima sa a ajuns, în cele din urmă, la urechile lui John Cremer, la acea vreme stareț la mănăstirea Westminster, care, după treizeci de ani de studiere a alchimiei, nu reușise să atingă scopul suprem, Piatra Filosofală. Așa încât, Cremer l-a căutat pe Lully în Italia, iar după ce i-a câștigat încrederea, l-a convins să vină în Anglia, unde i-a fost prezentat lui Edward al II-lea. Fiind un fervent susținător al creștinătății, Lully a fost de acord să transforme metalele de bază în aur, cu condiția ca Edward să folosească acești bani în scopul cruciadelor. Pentru a-și îndeplini misiunea, i s-a oferit o cameră în Turn și se estimează că ar fi transformat aur în valoare de 50. 000 de lire. Dar, după puțin timp, se pare că Edward a devenit avar, iar pentru a-l obliga în continuare pe Lully să facă această muncă de transmutare, l-a făcut prizonierul său. Totuși, cu ajutorul lui Cremer, Lully a reușit să evadeze din Turn și să se reîntoarcă pe continent. Dovezile existente atestă că el ar fi trăit până la 150 de ani și că a fost, în cele din urmă, omorât de sarazini în Asia. La acea vârstă era renumit pentru faptul că putea să alerge și să sară ca un tânăr.

Numărul foarte mare de scrieri atribuite lui Lully (în jur de 486 de tratate pe diferite subiecte, de la gramatică și retorică până la medicină și teologie) pare să sugereze că numele său era doar un pseudonim.

În acea perioadă, știința a ajuns să capete o faimă proastă, deoarece pretenția alchimiștilor de a transforma metalele a oferit

multiple posibilități oricărui escroc, care era suficient de credibil și fără scrupule, să exploateze încrederea sau lăcomia semenilor săi, și s-a demonstrat că au existat o mulțime de șarlatani și de victime. Negustorii bogați și cei lacomi de câștig au fost împinși să se încreadă în pretenșii alchimiști ai aurului, argintului și pietrelor prețioase de dorința de a le multiplica – însă, n-au făcut decât să le piardă. Ca urmare, parlamentul Angliei și Bulele papale au promulgat decrete prin care interziceau creștinilor să mai practice alchimia, în caz contrar fiind pedepsiți cu moartea – deși despre Papa Ioan al XXII-lea se spune că ar fi practicat el însuși alchimia și că ar fi îmbogățit visteria publică prin astfel de mijloace.

În secolul al XIV-lea, au trăit cei doi Isaac Hollandus, tată și fiu, adepți danezi care au scris tratatele *De Triplici Ordinari Exiliris et Lapidis Theoria* și *Mineralia Opera Sue de Lapide Philosophico*. Explicațiile furnizate de ei privind modul de transformare a metalelor sunt cele mai amănunțite oferite vreodată, dar tocmai din cauza acestei clarități ele au fost privite cu neîncredere. De pildă, John Read, profesor de chimie, în lucrarea sa *Preludiu la chimie, o schiță a alchimiei*, discreditează scrierile celor doi Hollandus, deoarece claritatea detaliilor furnizate de ei l-a făcut, în mod paradoxal, să-i suspecteze ca fiind atinși de orbire. Dar cât de orbi sunt câteodată chiar experții noștri!